

Сучасні освітні технології та забезпечення навчання в змішаному та он-лайн форматах

*Доцент, професор кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,
д.е.н., А.В. Дмитренко*

**Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна**

Вступ. Карантинні обмеження та воєнний стан посилили виклики, які стоять перед закладами освіти України. Потреба в нових підходах до навчання з обмеженням кількості аудиторних занять залишається проблемним питанням для значної частини освітянської спільноти. Водночас лишаються вкрай актуальними такі вимоги до вищої освіти, як: доступність; гнучкість для окремих категорій здобувачів, які працюють, мають дітей тощо; індивідуальна траєкторія навчання здобувача; впровадження дуальної освіти.

Вирішення цих питань неможливе без широкомасштабного впровадження онлайн-технологій, ґрунтовних змін у підходах до організації навчання в закладах освіти та в кожній дисципліні, зокрема ролі аудиторних занять та ефективності їхнього проведення. Але це вимагає грамотного застосування онлайн-технологій з відповідними методичними підходами, що забезпечують ефективне поєднання безпосередньої та опосередкованої форми взаємодії студентів і викладачів у вигляді нового виду навчання - змішаного навчання.

Основний виклад матеріалу. Змішане навчання здатне поєднати переваги традиційного навчання в аудиторії із можливістю забезпечення прямої інтерактивної взаємодії між студентами і викладачем та електронного або дистанційного – поза стінами ЗВО, із можливістю використання переваг залучення до навчання інформаційних технологій. Змішане навчання у вищій освіті, зокрема є сучасним та малодослідженим, але актуальним і перспективним явищем на сьогодні.

Ефективність організації змішаного навчання у закладах вищої освіти напряду залежить від якості етапу створення робочої навчальної програми курсу змішаного навчання та планування змісту завдань аудиторної та дистанційної роботи студентів з курсом. Водночас, виконання студентами завдань електронного навчального курсу, створеного і розміщеного в СУН Moodle у поєднанні з завданнями аудиторної інтерактивної роботи здатне підвищити їх зацікавленість у навчанні.

Застосування онлайн-технологій робить навчання технологічнішим. Технології можуть як покращити, так і погіршити його ефективність, а отже потрібно ґрунтовно опрацювати всі теоретичні та методичні засади викладання. Для якісного змішаного навчання в конкретній дисципліні необхідно обрати, які види активностей матимуть найкращий ефект онлайн, а які — за безпосереднього

контакту, в якому обсязі та в якій послідовності. Дистанційні (або он-лайн) технології є основою для взаємодії суб'єктів освітнього процесу як у змішаному навчанні, так і в дистанційному. В дистанційному навчанні опосередкована взаємодія суб'єктів засобами онлайн-технологій є визначальною. Такий вид навчання визначено Законом України «Про освіту» як окрему форму здобуття освіти — дистанційну [1].

Змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що поруч із онлайн-технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між студентами та викладачами в аудиторії. Основою ефективного застосування змішаного навчання є технологічна готовність викладачів, студентів і закладу освіти, а також ґрунтовна методична підготовка кожної дисципліни, вибір оптимальної моделі навчального процесу, проектування сценарію навчання як послідовності дій та досвіду, що його здобувач отримає впродовж курсу, деталізована підготовка й організація не лише аудиторних занять, а насамперед самостійної роботи студентів. Якісно впроваджене змішане навчання суттєво покращує освітній процес. Технологічні рішення здатні забезпечити доступність матеріалів, можливість постійної підтримки студентів, зручність контролю процесу навчання, автоматизацію частини роботи викладача. Важливими є базові підходи до реалізації будь-якої моделі змішаного навчання, а специфіка кожної дисципліни та індивідуальні педагогічні підходи викладача створюють передумови до формування власних ефективних моделей.

Методичні підходи до організації змішаного навчання у закладах вищої освіти (відповідно до рекомендацій МОН від 24.06.2020) [2] представляють методичну підтримку викладачам для навчання здобувачів вищої освіти в он-лайн та змішаному форматах навчання (табл. 1).

Головним завданням викладача у змішаному навчанні є методичне проектування власної дисципліни як послідовності дій та досвіду, що його здобувач отримає впродовж курсу. Плануючи курс, рекомендуємо спиратись на очікувані результати навчання та обирати види діяльності й матеріали відповідно. При плануванні видів навчальної діяльності студентів слід дотримуватися базових рекомендацій щодо послідовності взаємодії на всіх рівнях вивчення дисципліни: від окремої теми до розділу чи модуля.

Попередня підготовка має на меті дати студентам та викладачеві ту інформацію, яка допоможе ефективніше спланувати роботу впродовж теми / модуля / курсу. Цей етап може включати мотиваційні матеріали, що зацікавлять студентів до вивчення нового матеріалу, діагностичне тестування, яке покаже попередні знання здобувачів із теми. Викладач на цьому етапі також може дати рекомендації щодо правил роботи, підказати, які матеріали слід оновити в пам'яті, як спланувати час та які навички, окрім тих, що формуються на курсі, знадобляться (наприклад, підготовка публічного виступу).

Таблиця 1

Методичний блок (відповідно до рекомендацій МОН від 24.06.2020)

Якісне змішане навчання	В конкретній дисципліні необхідно обрати, які види активностей матимуть найкращий ефект онлайн, а які — за безпосереднього контакту, в якому обсязі та в якій послідовності.
Дистанційні (або онлайн) технології	Є основою для взаємодії суб'єктів освітнього процесу як у змішаному навчанні, так і в дистанційному. В дистанційному навчанні опосередкована взаємодія суб'єктів засобами онлайн-технологій є визначальною. Такий вид навчання визначено Законом України «Про освіту» як окрему форму здобуття освіти — дистанційну.
Змішане навчання як модель навчання	Надає студентам певні елементи контролю за вивченням матеріалу та можливості персоналізувати навчання, розкриває значно ширші перспективи.
Методичні підходи	Забезпечують занурення студентів у процес навчання, засвоєння матеріалу, ефективну взаємодію між суб'єктами навчання, персоналізацію навчання.

Для запровадження ефективної моделі змішаного навчання необхідно підходити до планування всього процесу вивчення дисципліни, як до сукупності взаємопов'язаних видів навчальної діяльності студентів (мал. 1).

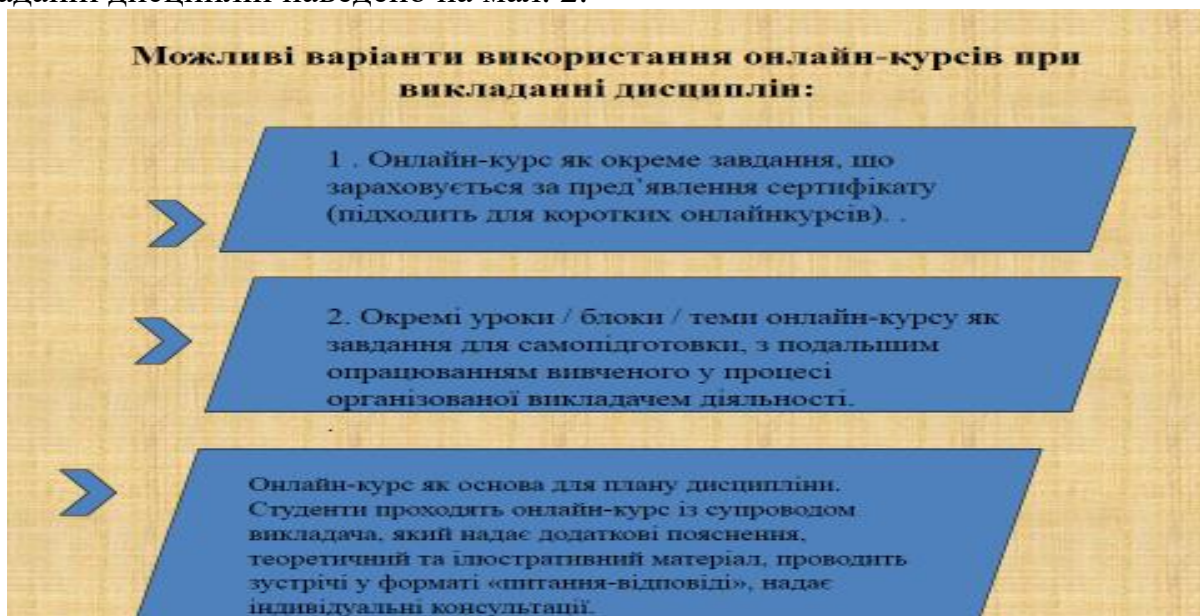

Малюнок 1. Ефективна модель змішаного навчання

Подача нової інформації може відбуватися дедуктивно (спочатку студенти отримують знання про теорію та правила, а потім шукають зв'язки з практикою) та індуктивно (студенти самі помічають правила й закономірності через роботу з прикладами, кейсами, казусами, дослідями тощо). Самостійне опрацювання матеріалів передбачає не просто перегляд, прослуховування чи прочитання як таке. Тут можуть бути відповіді на питання у вигляді мінітесту, розгорнутої відповіді чи заповнення таблиці за шаблоном, також можна передбачити виконання вправ. Обговорення у групі може відбуватися як у синхронному режимі (відеоконференція, чат), так і в асинхронному (форум, чат, робота над спільним документом).

Завданням викладача є організувати цей процес через запитання та окреслення очікуваного результату обговорення. Практичне завдання може бути як індивідуальним, так і груповим, воно може виконуватись як синхронно, так і асинхронно. Як впливає з моделі зворотного дизайну курсу, кожне практичне завдання має давати досвід, пов'язаний із цілями курсу та очікуваними результатами навчання. Оцінювання завдання, незалежно від форми, має відбуватися за чіткими зрозумілими критеріями, з якими здобувач знайомиться до початку виконання практичного завдання.

Автори та укладачі можуть включати в свої відкриті онлайн-курси. При цьому важливо, щоб знання й навички, що формуються під час проходження певного онлайн-курсу чи його частин, мали зв'язок з очікуваними результатами навчання дисципліни (програми). Можливі варіанти використання онлайн-курсів при викладанні дисциплін наведено на мал. 2.

Малюнок 2. Можливі варіанти використання онлайн-курсів при викладанні дисциплін

Ефективний план курсу представлено на мал. 3.

Малюнок 3. Ефективний план курсу

Висновок. Отже, в умовах сучасності ефективний план власної дисципліни в разі застосування змішаної форми навчання повинен:

- враховувати основні зовнішні та внутрішні фактори з метою визначення обмежень і можливостей курсу;
- мати зрозумілі цілі та результати навчання, орієнтовані на декілька рівнів навчання;
- оцінювати прогрес за кожним з очікуваних результатів навчання;
- передбачати зворотний зв'язок упродовж вивчення всієї дисципліни;
- пропонувати такі види навчальної діяльності, які залучають студентів до активного навчання, передбачати потужні форми досвіду, висвітлювати способи отримання основної інформації та ідей;
- узгоджувати між собою основні компоненти дисципліни, тобто результати навчання, оцінювання та навчальна діяльність повинні бути взаємопов'язані.

Посилання

1. Закон України «Про освіту» зі змінами 2023 рік №2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (Дата звернення: 20.12.2023 р.).

2. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти від 24.06.2020 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchatsvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf> (Дата звернення: 20.12.2023 р.).

